

EUROOPA ÜHENDUSTE KOMISJON

Brüssel 13.2.2006
KOM(2006) 62 lõplik

**KOMISJONI TEATIS NÕUKOGULE, EUROOPA PARLAMENDILE, EUROOPA
MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE**

2006. aasta ühisaruanne sotsiaalse kaitse ja sotsiaalse kaasatuse kohta

SISUKORD

1.	Sissejuhatus.....	3
2.	Sotsiaalse kaitse ja sotsiaalse kaasatuse valdkonna üldised küsimused.....	4
(a)	Edendada sotsiaalset ühtekuuluvust ja võrdseid võimalusi kõigi jaoks piisavate, kättesaadavate, finantsiliselt jätkusuutlike, kohandatavate ja tõhusate sotsiaalse kaitse süsteemide ning sotsiaalse kaasamise poliitika näol.....	4
(b)	Tegutseda kooskõlas Lissaboni eesmärkidega suurema majanduskasvu ning suurema hulga ja paremate töökohtade saavutamiseks ning ELi säästva arengu strateegiaga...	5
(c)	Tugevdada juhtimist, läbipaistvust ja sidusrühmade kaasamist poliitika kujundamisse, rakendamisse ja järelevalvesse.....	6
3.	Avatud koordineerimise raames tehtava töö peamised väljakutsed.....	7
3.1.	Võitlus vaesuse ja tõrjutuse vastu: hoolimata jätkuvatest jõupingutustest esineb rakendamises puudujääke.....	7
3.2	Piisavate ja jätkusuutlike pensionide tagamine: reformid jätkuvad.....	8
3.3.	Tervishoid ja pikaajaline hooldus: esimesed sammud rõhutavad selle valdkonna tähtsust.....	9

KOMISJONI TEATIS NÕUKOGULE, EUROOPA PARLAMENDILE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE

2006. aasta ühisaruanne sotsiaalse kaitse ja sotsiaalse kaasatuse kohta

1. SISSEJUHATUS

Euroopa Liidu sotsiaalse kaitse ja sotsiaalse kaasatuse poliitika ees seisavad tõsised väljakutsed. Pikaajalisi poliitikasuundumusi kujundavad üleilmne konkurents, uute tehnoloogiate mõju ning rahvastiku vananemine. Lähemas plaanis tuleb tegeleda aeglase majanduskasvu, kõrge tööpuuduse ja jätkuva ebavõrdsusega seotud probleemidega. Oktoobris arutasid riigipead ja valitsusjuhid Hampton Courtis Euroopa sotsiaalsüsteemide toimimist nimetatud väljakutsete taustal ning viise probleemide leevendamiseks. Komisjoni ettepanek, mis leidis tugevat toetust eesistujariigi otsustes, kutsus üles „tugevdama selliseid vahendeid nagu ELi majanduskasvu ja töökohtade loomise ühtsed suunised ning tõhustama nende koordineerimist ELi tasemel sotsiaalse kaitse valdkonnas“.

Lissaboni strateegia läbivaatamisel 2005. aasta kevadel esitati sotsiaalse kaitse ja sotsiaalse kaasatuse avatud koordinatsioonimeetodi raames tehtavale tööle kahekordne väljakutse. Läbivaatamise käigus leiti, et ühised Euroopa eesmärgid ja nende saavutamiseks loodud meetmed ei ole tasakaalus; avatud koordinatsioonimeetodi puhul tähendab see seda, et protsess peaks minema kaugemale üldiste põhimõtete määratlemisest ning keskenduma meetmete tõhustamisele. Tuues taas esile strateegia sotsiaalse mõõtme tähtsust, rõhutati vajadust keskendada poliitilised jõupingutused majanduskasvu kiirendamisele ning enamate ja paremate töökohtade loomisele. Seega on vajalik tihe koostöö sotsiaalse kaitse ja sotsiaalse kaasatuse avatud koordinatsioonimeetodi (eesmärgiga kindlustada kõrgetasemeline sotsiaalne kaitse ja ühtekuuluvus) ning tööhõive ja majanduskasvu poliitikavaldkonna vahel. Samas kutsus Euroopa Ülemkogu ühendust ja liikmesriike üles sotsiaalse kaasatuse strateegia raames esmajoones parandama vähimkindlustatud noorte olukorda ning pöörama tähelepanu koolist väljalangemise vältimisega seotud algatustele, toetades seega ka Euroopa noortepakti eesmärke.

Käesolev teine ühisaruanne sotsiaalse kaitse ja sotsiaalse kaasatuse kohta vastab Hampton Courti tippkohtumisel ja Lissabonis esitatud väljakutsetele ning selle aluseks on 2003. aasta teatis „Lissaboni strateegia sotsiaalse mõõtme tugevdamine: avatud koordinatsiooni ühtlustamine sotsiaalkaitse valdkonnas“.¹ Aruanne toetub liikmesriikide 2005. aasta jooksul tehtud kavadele ja poliitilistele avaldustele, mis käsitlevad sotsiaalset kaasatust, pensione, tervishoidu ning pikaajalist hooldust. Suundanäitava tähtsusega on liikmesriikide ja sidusrühmade seisukohad avatud koordinatsioonimeetodi väärtuse kohta. Aruandes eeldatakse, et tulevase ühtlustatud protsessi raames avatud koordinatsioonimeetodi ülesehitus muutub.²

¹ KOM(2003) 261.

² Vt KOM(2005) 706.

2. SOTSIAALSE KAITSE JA SOTSIAALSE KAASATUSE VALDKONNA ÜLDISED KÜSIMUSED

Avatud koordinatsioonimeetodit käsitlevas komisjoni teatises esitatakse kolm sotsiaalse kaitse ja sotsiaalse kaasatuse valdkonna ees seisvat üldist väljakutset. Käesolevas jaos kasutatakse nimetatud raamistikku kehtiva poliitika ja reformistrateegia läbivaatamiseks.

(a) **Edendada sotsiaalset ühtekuuluvust ja võrdseid võimalusi kõigi jaoks piisavate, kättesaadavate, finantsiliselt jätkusuutlike, kohandatavate ja tõhusate sotsiaalse kaitse süsteemide ning sotsiaalse kaasamise poliitika näol**

Liikmesriigid peavad peamised sotsiaalsed eesmärgid saavutama tõhusalt ja majanduslikult kõige tasuvamal viisil, kohandudes samas uute väljakutsete ja tingimustega. Seepärast kulutasid liikmesriigid 2003. aastal sotsiaalkaitsele kokku ligikaudu 28% SKTst, mis näitab kulutuste kasvu võrreldes viimaste aastate stabiilse tasemega.

Rahaülekandesüsteemid (v.a pensionid) moodustavad 5% SKTst. Selle valdkonna reformipüüdlused keskenduvad peamiselt tööleidmise stiimulite tõhustamisele. Tasapisi suurenevad töökohas antavad toetused neile, kes siirduvad (madalapalgalisele) tööle. Sotsiaalabi on üha enam seotud kohalike sotsiaal- ja tööhõiveteenustega, et saavutada koostoiimet ja tõhusust. Märkimisväärsed reformipüüdlused on seotud pikaajalise haiguse/invaliidisusega seotud kavadega, mille puhul paljud liikmesriigid võtavad meetmeid kindlustamaks, et tegu ei ole varjatud varajase pensioniga, vaid vahendiga, millega toetatakse tööturule tagasipöördumist.

Kulutused pensionidele (ELis keskmiselt 13% SKTst 2003. aastal) on kindlustanud olukorra, kus vananemist ei seostata enam vaesuse või lastest sõltumisega. See on peamiselt saavutatud riiklike pensionide kaudu, ning ka edaspidi on pensionide piisavuse tagamine riigi ülesanne. Peamiseks pensionidega seotud väljakutseks praeguses vananevas ühiskonnas on tegeliku pensioniea tõstmine. Enamik liikmesriike kavandab reforme, mis peataksid varasemate kümnendite pensioniea vähendamise trendi ning vastaksid eluea piknemisele tulevikus. Riiklik ümberjaotamisele tuginev pensioniskeem jääb ka järgmistel kümnenditel pensionäride peamiseks sissetulekuallikaks; vabatahtlike pensionifondide osakaal tõuseb eeldatavalt paljudes, kuid mitte kõikides liikmesriikides. Solidaarsuspõhimõte on meie pensionisüsteemide puhul jätkuvalt oluline, kuna see tagab pensioni kõikidele töötajatele, kindlustab minimaalse sissetuleku vanadele inimestele, asendussissetuleku ning pensioni (eelkõige laste või vanurite hooldamise või töötuse tõttu) tööturult eemaloldud aja eest.

Kulutused tervishoiule ja pikaajalisele hooldusele moodustasid 2003. aastal keskmiselt 8% SKTst. Liikmesriigid püüavad jätkuvalt tagada kõrgetasemelise teenuse kättesaadavust kõigile, kohandades samal ajal süsteeme vastamaks kasvavale nõudlusele, mis on seotud vananemise, patsientide ootuste ning tehnoloogia arenguga. Liikmesriikide eesmärk on saavutada suurem tulemuslikkus ja tõhusus ümberkorralduste, prioriteetide seadmise ning kasutajatele ja teenusepakkujatele mõeldud stiimulite arendamise kaudu. Tervise edendamise ja haiguste ennetamisega seotud meetmed omandavad tõenäoliselt üha suuremat tähtsust. Et vältida tervisega seotud ebavõrdsuse süvenemist tervishoiule juurdepääsu puudumise tõttu, on koos tervishoiuteenuse maksude ja kaasmaksete suurenemisega kasutusele võetud mitmed ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele mõeldud maksusoodustused.

Sotsiaalkaitsereformi tempo on seega kiire. Nagu käesolevast aruandest selgub, ei tähenda reformid toetuste vähendamist ja nende mõju sotsiaalsele ühtekuuluvusele tuleks hoolikalt jälgida. Tuginedes pikaajalise kogemusega riikide näitele, võib väita, et õige tegevus, mis hõlmab integreeritud ja olukorrale kohandatud sekkumisi, ei ole odav ning selle elluviimine võtab aega.

Nii ei peaks sissetulekutega seotud miinimumpensioni laienev kasutamine nõrgestama pensionisäästudega seotud stiimuleid. Sotsiaalabi miinimummäär on juba praegu enamikes liikmesriikides allpool vaesuspiiri, ning sotsiaalse kaasatuse seisukohast lähtudes tuleks hoolikalt kaaluda nimetatud abi saamiseks esitatavaid tingimusi. Siiani ei ole süstemaatiliselt uuritud hüvitiste saamiseks esitatavate tingimuste mõju ühiskonnast kõrvale jäänud rühmadele. Suund vastutuse detsentraliseerimisele piirkondlikule ja/või kohalikule tasandile annab märkimisväärse võimaluse sotsiaalse kaitse ja sotsiaalteenuste integreerimiseks. Kuid siingi on vaja uurida tegevuse mõju. Analüüs peab hõlmama kõiki seotud poliitikavaldkondi. Eespool märkisime tervishoiuga seotud kaasmaksete suurenemist, millega kaasnevad meetmed nende kulutuste leevendamiseks madalama sissetulekuga rühmade jaoks. Hiljutistes sotsiaalset kaasatust käsitlevates aruannetes rõhutatakse tervishoiu ja tervisekindlustusega seotud kulutuste kasvavat mõju madalama sissetulekuga inimeste suhtes.

(b) Tegutseda kooskõlas Lissaboni eesmärkidega suurema majanduskasvu ning suurema hulga ja paremate töökohtade saavutamiseks ning ELi säästva arengu strateegiaga.

Avatud koordineerimismeetodi ja uuendatud Lissaboni protsessi vaheline koostoime peaks olema kahepoolne - sotsiaalse kaitse ja sotsiaalse kaasatuse poliitika peaks toetama majanduskasvu ja tööhõive eesmärke ning majanduskasvu ja tööhõivepoliitika peaks toetama sotsiaalseid eesmärke. Belgia, Ungari ja Soome riiklikud reformikavad on selge näide sellisest dünaamilisest koostoimest: sotsiaalsed eesmärgid on asetatud Lissaboni strateegia kohase planeerimise keskmesse, keskpika perioodi majanduskasvu ja tööhõive kujundamine peab toetama sotsiaalpoliitika tulevast jätkusuutlikkust ja ülesehitust.

Sotsiaalne kaitse ja tööhõive

Jälgides avatud koordineerimismeetodi poliitikavaldkondade raames koostöös riiklike reformikavadega tehtavat tööd, selgub sotsiaalse kaitse suur osatähtsus tööhõive parandamises. Avatud koordineerimismeetodi ja riiklike reformikavade vahelised seosed ei ole siiski alati selged.

Liikmesriikide sotsiaalse tõrjutuse vastase võitluse strateegiate keskmes on tööhõivele juurdepääsu hõlbustamine, eriti arvestades hiljutiste reformide suuremat rõhuasetust tööle siirdumisele. Enamik liikmesriike on ellu viimas või kavandamas aktiivset tööturupoliitikat ning maksu ja hüvitissüsteemide läbivaatamist. Sellistes riikides (nt Baltimaades), kus majandus- ja tööhõiveolukord on hea ning palgad ja hüvitised suhteliselt madalad, on tööhõive ja sotsiaalse kaasatuse poliitika integreeritud seeläbi, et hüvitiste suurenemine on seotud miinimumpalga tõusuga, mis aitab jagada majanduskasvust saadud kasu ja lisab stiimuleid töötamiseks.

Mitmed liikmesriigid osutavad riiklikes reformikavades olulisele mõjule, mida sisseränne tulevikus eeldatavalt tööturule avaldab. Riiklikud reformikavad ei tunnista siiski sisserändajate integreerimisega seotud väljakutse ulatust, kuigi see on riiklike sotsiaalset kaasatust käsitlevate tegevuskavade keskmes.

Pensionireform mõjutab otseselt tööhõivet, lisades stiimuleid kauem töötada ning piirates varast tööturult lahkumist. Tugevdades seost sissetulekute ja hüvitiste vahel, toetavad reformid aktiivsust ja seaduslikku töötamist kogu tööea vältel. Sellise lähenemise edu ei sõltu siiski ainult pensionisüsteemide stimuleerimisvahenditest. Tööturureformi ja tulevaste riiklike reformikavade võtmeküsimuseks on tööturu avamine vanematele töötajatele ning nende kauem tööelus püsivuse toetamine, sealhulgas info- ja sidetehnoloogia tõhusa kasutamise kaudu.

Toimiv tervishoiusüsteem suurendab tööjõu määra ja parandab selle kvaliteeti, suurendades eelkõige vanemaaliste tööhõivet. Lisaks sellele pakuvad tervishoiu ja pikaajalise hoolduse sektor palju töökohti ning nende arv kasvab tulevikus veelgi. Liikmesriigid rõhutasid esialgsetes poliitilistes avaldustes vajadust tagada piisav inimressurss, et vastata tulevasele nõudlusele kõnealusel sektoris. See, kuidas tervishoiusüsteem tulevikus hooldusteenust pakub, sealhulgas uute tehnoloogiate tõhusa kasutamise kaudu, avaldab olulist mõju tööhõivele. Mitteametliku (peresisese, väljaspool tööturgu toimuva) hoolduse ja ametliku (sotsiaalteenuste või turumehhanismide kaudu toimuva) hoolduse vaheline tasakaal on olulise tähtsusega tööjõu pakkumise seisukohalt, eriti naiste osas. Tervishoiuküsimused on olulisel kohal mitmete uute liikmesriikide tulevastes strateegiates, eriti Ungaris.

Sotsiaalne kaitse ja majanduskasv

Sotsiaalse kaitse ja majanduskasvu küsimused on pensionide valdkonnas selgelt seotud. Usaldusväärne riiklik pensionisüsteem ja riigi rahanduse jätkusuutlikkus toetavad teineteist, mis omakorda tugevdab pikaajalist majanduslikku arengut. Elanikkonna ja eelkõige vanemaaliste tervise tähtsus majanduskasvu suhtes on leidnud üldist tunnustust. Sotsiaalse kaasatuse seisukohast on inimeste ja selliste inimrühmade nagu siserändajad ja rahvusvähemused kõrvalejätmine tööturult ja ühiskonnast inimressursside raiskamine, millega tuleb tegeleda nii majanduslikest kui ka sotsiaalse õiglusega seotud põhjustest lähtuvalt. Sotsiaalse kaitse süsteemide jätkusuutlikkus sõltub samas majanduskasvust ning seega konkurentsi ja tootlikkust edendavate riiklike reformikavade edukusest.

ELi säästva arengu strateegias³ tuuakse esile Euroopa ühiskonna pikaajalised pürgimused ning nende pürgimuste saavutamise ees seisvad ohud ja väljakutsed. Sotsiaalpoliitikaküsimused hõlmavad nii pürgimusi (nt sidusama ühiskonna edendamine) kui ka väljakutseid (nt vaeste ja rikaste probleem, vananev ühiskond). Jätkusuutlikkuse idee paigutab sotsiaalse kaitse ja sotsiaalse kaasatuse poliitika pikaajalised eesmärgid kindlasse poliitilisse raamistikku, andes sellega lisatõuke keskendumaks laste vaesuse probleemile, mis põhjustab vaesuse ja tõrjutuse ülekandumist ühelt põlvkonnalt teisele, kahandades seega Euroopa tulevase inimressursse. Strateegia määratleb üldisemalt vajaduse keskenduda jätkusuutlikkusele avatud koordineerimise meetodi raames.

(c) Tugevdada juhtimist, läbipaistvust ja sidusrühmade kaasamist poliitika kujundamisse, rakendamisse ja järelevalvesse

Avatud koordineerimise meetodi raames tehtava töö üheks põhiliseks poliitiliseks sõnumiks on, et poliitiliste otsuste tegemine ja nende elluviimine kannavad vilja siis, kui kõik osalejad ja haldustasandid teevad koostööd. Avatud koordineerimise meetodi kaudu on seda sõnumit kinnitatud, eriti sotsiaalse kaasatuse valdkonnas. Kõik kümme uut liikmesriiki on rajanud

³ KOM(2001) 264 ja KOM(2005) 37.

uued struktuurid, et haarata kodanikuühiskonda sotsiaalpoliitika planeerimisse. EL15 riikide rakendusala tegevuskavad sisaldavad mitmesuguseid meetmeid parandamiseks kesk- ja piirkondlike ja kohalike omavalitsuste vahelise koostöö. On selge, et liikmesriigid on kasutanud üksteise kogemusi. Hea valitsustava hõlmab sedagi, et sotsiaalse kaasatuse küsimusi käsitletakse sügavuti riigi poliitiliste otsuste langetamisel (kaasa arvatud eelarveküsimused) ning tagatakse tõhusam analüüs ja järelevalve. Mõlemas valdkonnas on saavutatud edu, kuid see on olnud vähene.

Kuna pensionireformide mõju on pikaajaline, on oluline, et nende osas saavutatakse üksmeel. Otsuste vastuvõtmine peab olema läbipaistev, et kodanikel oleks kindlustunne pensioni planeerimisel. Automaatse või korrapärase läbivaatamise kohustus aitab kodanikke nende plaanide tegemisel. Rahaliste vahendite hajutamine ning suurenenud võimalused valida investimisviisi või pensioniiga muudavad olukorra keerulisemaks ning eeldavad kodanikele teabe ja suuniste andmist.

Tervishoiusüsteem on ülimalt keeruline, arvestades kindlustuseandjate, teenusepakkujate, kesk- ja piirkondlike ja kohalike omavalitsuste rolli. Tervishoiu- ja hooldusteenuse pakkujate kokkupuutepunktid on tõhusa koordineerimise seisukohast üha tähtsamad. Erinevate institutsioonide rollide selgus ja nendevaheline ladus koordineerimine on eluliselt oluline. Arvestades kodanike kõrgeid ootusi tervishoiusüsteemi suhtes ning liikmesriikide rõhuasetust haiguste ennetamisele, tervislikule eluviisile ja vanemaaliste heale tervisele, on sama tähtsad ka poliitikakujundajate ja kodanike vahelised suhted.

3. AVATUD KOORDINATSIOONIMEETODI RAAMES TEHTAVA TÖÖ PEAMISED VÄLJAKUTSED

3.1. Võitlus vaesuse ja tõrjutuse vastu: hoolimata jätkuvatest jõupingutustest esineb rakendamises puudujääke

EL15 riikide esitatud rakendusala tegevuskavad ja nelja EL10 riigi tegevuskavade ajakohastatud versioonid toovad esile arengut mitmes valdkonnas, kuid arvestades heitlikku majanduslikku olukorda ei ole selles vallas märkimisväärset edu saavutatud. Tegevuskavades ilmnevad selgelt Lissaboni strateegia läbivaatamisel leitud rakendusala vajakajäämised liikmesriikide ühistes eesmärkides võetud kohustuste ja nende elluviimiseks tehtavate jõupingutuste vahel.

2005. aasta aruannete analüüs kinnitab seitset poliitilist prioriteeti, mis määratleti eelmise aasta ühisaruandes. Need on: tööturul osalemise suurendamine, sotsiaalse kaitse süsteemide ajakohastamine, hariduse ja koolitusega seotud ebavõrdsuse vähendamine, laste vaesuse kaotamine ja perekondade toetamise tõhustamine, kõlbliku eluaseme kindlustamine, kvaliteetsetele teenustele juurdepääsu parandamine, diskrimineerimise kõrvaldamine ning puuetega inimeste, rahvusvähemuste ja sisserännanute integratsiooni kiirendamine. Aruannetes tuuakse esile ka mitmete ebasoodsate asjaolude kuhjumine teatavates linna- ja külaühiskondades ning mõnedes inimrühmades. Liikmesriigid peavad välja töötama integreeritud ja koordineeritud viisi kuhjuvate probleemide lahendamiseks ning riskirühmade vajadustele vastamiseks. Sellisteks rühmadeks on puuetega inimesed, sisserändajad, rahvusvähemused (sealhulgas mustlased), kodutud, endised vangid, narkomaanid ja üksikud vanurid. On vaja parandada juurdepääsu nii üldistele teenustele kui vajadusel ka sihtotstarbelistele meetmetele.

Esile kerkivad kolm praegust arengusuunda. Need on: kasvava sisserändega seotud probleemid, suurenevad kulutused tervishoiule ja kindlustusele ning vajadus kindlustada kättesaadava hinnaga hooldus lastele, puuetega inimestele ja vanuritele, võttes arvesse nii demograafilisi muutusi kui ka naiste suurenevat osalust tööturul.

Tuleviku väljakutsete hulka kuuluvad ka *süvalaiendamise* vajadus, st vajadus ühendada riiklikud tegevuskavad tõhusamalt riikliku poliitikaga (sh eelarvepoliitikaga) ja uuendatud Lissaboni protsessiga; *parem juhtimine*, st osalejate ja eri haldustasandite (keskvõim, piirkondlik ja kohalik omavalitsus) vaheliste sidemete parem kasutamine ja selgem vastutus rakendamise, järelevalve ja hindamise eest; ning tihedamad sidemed sotsiaalse kaasatuse tegevuskavade ja *struktuurifondide* vahel, pidades silmas eelkõige Euroopa Sotsiaalfondi ja Euroopa Regionaalarengu Fondi.

3.2 Piisavate ja jätkusuutlike pensionide tagamine: reformid jätkuvad

Pensione käsitlevate riiklike strateegiaruannete teine ring 2005. aasta juulis näitas, et pärast 2003. aasta ühisaruande avaldamist on reformide elluviimisel saavutatud märkimisväärset edu.⁴ Nimetatud aruannetes tõstetakse esile kolme piisavust, jätkusuutlikkust ja ajakohastamist käsitleva üldesmärgi omavahelist seost. Et reformistrateegia oleks edukas, peab kõigi kolme eesmärgi suunas liikuma samaaegselt.

Piisavate ja jätkusuutlike pensionisüsteemide tagamiseks rakendavad liikmesriigid kolmetasandilist strateegiat – vähendada riigivõlga, reformida pensione ja suurendada tööhõivet. Mitme liikmesriigi eesmärk on vähendada riigivõlga, et teha ruumi pensionide jätkusuutlikkuse suurendamisele, kuid vaid vähesed on seda viimaste aastate jooksul saavutanud. Lisaks sellele püüavad liikmesriigid tõsta tööhõivet ning mitmed on läbi viinud reforme, mille tulemusena on hakanud kasvama vanemaealiste tööhõive, vähendatud on tööelu lühendavaid tegureid ja tugevdatud tööjätkamise stiimuleid, sissetulekute ja hüvitiste vahelist seost on tihendatud ning pensionide arvutamisel on veelgi enam arvesse võetud eluea pikenemist. Hiljutiste reformide tulemuseks on olnud asendusmäärade kahanemine teatud eas, mida võib kompenseerida kauem töötades ja rohkem säästes, pidades seega kinni piisava pensionisissetuleku kindlustamise eesmärgist ja vältides pensioniea vaesust. Mõned liikmesriigid tõstavad tagatud miinimumpensioni, mitmed arvestavad pensionide arvutamisel hooldusele kulutatud aega. Mõnedes liikmesriikides on välja töötatud lisapensionide süsteem, mille abil loodetakse säilitada pensioniealiste elatustaset, ning tugevdatud on asjaomast õiguslikku raamistikku. Kuigi vabatahtlike pensionide osakaal tulevastel kümnenditel tõenäoliselt kasvab, jääb enamikes liikmesriikides pensionide peamiseks rahastamisallikaks riiklik ümberjaotamisele tuginev pensioniskeem. Tõstatud on vabatahtlikele pensionile ebavõrdse juurdepääsu küsimus ning mõned liikmesriigid on kaalumas poliitilisi lahendusi, sealhulgas märkimisväärsete maksusoodustuste andmist madalapalgalistele töötajatele. Arvestades vabatahtlike pensionifondide suurenevat kasutust, alustavad liikmesriigid nende reguleerimist ja järelevalvet, et toetada fondide kättesaadavust ja ennustada nende tootlikkust.

Viimaste reformide uuenduseks on automaatsed ja poolautomaatsed kontrollimehhanismid, mis tagavad pensionisüsteemile survet avaldavate tegurite, eelkõige demograafiliste suundumuste perioodilise järelevalve ning kindlustavad võimalike poliitiliste otsuste arutelu. Sellised mehhanismid parandavad pensionisüsteemide läbipaistvust ning koos kodanikele pensioniõiguste kohta antava teabega suurendavad nende süsteemide usaldusväarsust.

⁴ 2005. aasta riiklike strateegiaruandeid on põhjalikumalt käsitletud komisjoni talituste töödokumendis piisavate ja jätkusuutlike pensionide kohta (SEC (2006)XXXX).

3.3. Tervishoid ja pikaajaline hooldus: esimesed sammud rõhutavad selle valdkonna tähtsust

Pärast nõukogu 2004. aasta otsust laiendada avatud koordineerimismeetodit tervishoiu ja pikaajalise hoolduse valdkonnale, esitasid liikmesriigid 2005. aasta kevadel esialgsed poliitilised avaldused. Nendes aruannetes määratleti täiendavat tööd nõudvad küsimused, mida komisjon võttis arvesse ettepanekus ühiste eesmärkide kohta.⁵

Peamiseks probleemiks on jätkuvalt kättesaadavuse tagamine. Tervishoiuteenuse kättesaadavuse, geograafiliste piirangute ja soolise ebavõrdsusega seotud probleemid on tõsised, lisaks erinevad viisid, kuidas eri sotsiaalmajanduslikud rühmad tervishoiusüsteemi kasutavad ja millist mõju see nende tervisele avaldab. Pikaajalise hoolduse pakkumist peetakse juba praegu ebapiisavaks ning demograafilisi arenguid silmas pidades süveneb see trend veelgi. Hoolimata sellest on ainult vähesed liikmesriigid lisanud hooldustöö probleemi sotsiaalse kaitse süsteemidesse või on probleemi lahendamiseks sotsiaalteenuseid laiendanud. Laiemalt on esile toodud tervishoiu ja pikaajalise hoolduse jätkusuutlikkuse tagamiseks vajalike inimressursside probleem, võttes arvesse nõudluse kasvu ja tööjõu vähesust. Ühe ühise lahendusena nähakse rõhuasetust ennetustööle, tervislike eluviiside ja vanemaealiste hea tervise propageerimisele. Teenuse kvaliteedi tõstmiseks edendavad reformid näitajate väljatöötamist, kvaliteedinormide kehtestamist, praktilisi suuniseid ja akrediteerimissüsteeme. Selliste meetmetega vähendatakse ka kulusid. Kvaliteedi parandamist toetab ka patsientide osaluse suurendamine ja neile valikuvõimaluste andmine. Kvaliteeti saab tõsta ka tehnoloogia abil, kuid sellega seotud kulud eeldavad järelevalvet.

Liikmesriikide püüdlused tagada finantsilist jätkusuutlikkust keskenduvad peamiselt tõhususe ja tulemuslikkuse suurendamisele. Reformid rõhutavad eri hooldusliikide vahelise seostatuse ja parema koordineerimise vajadust, et vältida asjatuid sekkumisi. Väga tähtis roll on perearstidel, kelle ülesandeks on ravida, nõu anda ning edasi suunata. Selle valdkonna meetmetega loodetakse parandada ka kättesaadavust ja kvaliteeti. Jätkusuutlikkusega seotud meetmete eesmärk on lisada teenusepakkujatele ja kasutajatele mõeldud stiimuleid, et ergutada neid ressursse mõistlikult kasutama, edendades kuluteadlikkust (kulude jagamist) ja esmatasandi meditsiiniteenuste kasutamist. Reguleeritud konkurentsi laiema kasutuselevõtt peaks samuti kulutusi vähendama ja kvaliteeti parandama.

Avatud koordineerimismeetodi edasiarendamine uuenduste taustal: peamised sõnumid

Eelneva analüüsi võib kokku võtta järgmiselt:

- Sotsiaalse kaasatuse riiklike tegevuskavade kujundamine vajab strateegilisemat lähenemist, et võimaldada poliitikat täpsemalt, süsteemsemalt ja läbipaistvamalt määratleda. Avatud koordineerimismeetod peab keskenduma laste ja nende perede vaesusele. Suuremat tähelepanu vajavad vaesemates piirkondades elavad rahvusvähemuste hulka kuuluvad noored, kes kogevad mitmekordset tõrjutust. Sellega seoses tuleks rõhutada hariduse ja koolituse põhirolli vaesuse põlvkondadevahelise edasikandumise takistamises.

⁵ Vt sotsiaalkaitsekomitee memorandumit *Review of Preliminary National Policy Statements on Health Care and Long-Term Care*, 2005.

- Riiklikud pensione käsitlevad strateegiaaruanded toovad esile seosed piisavuse, jätkusuutlikkuse ja ajakohastamise üldesmärkide vahel ning rõhutavad nende vahelist sünergiat ja kompromissivalmidust. Et reformistrateegia oleks edukas, eelkõige seoses pikeneva eluea küsimusega, peab kõigi kolme eesmärgi suunas liikuma samaaegselt. Reformidega tuleb jätkata tööelu lühendavate tegurite kõrvaldamist ja tööjätkamise stiimulite tugevdamist ning nendega peavad kaasnema positiivsed muutused viisides, kuidas tööandjad vanemaealisi töötajaid tööturul kohtlevad. See on äärmiselt oluline pensionide piisavuse ja elatustaseme säilitamiseks ning pensioniea vaesuse vastu võitlemiseks. Hoolikalt tuleb jälgida pensionide asendumäärade vähenemise trendi ja tööjätkamise stiimulite kujundamist, sealhulgas võimalike miinimumpensioni saajate jaoks.
- Pensionisüsteemide uuendamisel peab enam tähelepanu pöörama uutele töötamise vormidele ja eriti hooldusega seotud tööstaaži katkestustele ning tagama naistele võimaluse pensioniõiguste suurendamiseks. Vabatahtlik pensionisüsteem võib riiklikku süsteemi täiendada, kuid samas peab selle kättesaadavus ja turvalisus olema tagatud. Korrapärane läbivaatamine võimaldab süsteemi kohandada ning kodanike pensioniõiguste alane teave aitab tõsta nende usaldusväarsust.
- Pärast esimesi positiivseid samme tervishoiu ja pikaajalise hoolduse vallas peab edasine tegevus keskenduma järgmisele: kuidas tagada kättesaadavus ja vähendada ebavõrdsust; kohaneda arenevate nõudmistega ja suurendada patsientide valikuvõimalusi ning osalust; parandada kvaliteeti; kindlustada tõhusate süsteemide kindel rahastamine; tugevdada teenusepakkujatele ja kasutajatele suunatud ressursside mõistlikku kasutamist toetavaid stiimuleid; edendada ennetustööd, tervislikke eluviise ja vanemaealiste head tervist ning töötada välja inimressursside kasutamise strateegia, et lahendada tulevase tööjõupuuduse probleem. Pikaajalise hoolduse valdkonna ees on suured väljakutsed: tuleb hinnata tulevase vajadusi ning töötada välja vajalikud pakkumise ja rahastamise mehhanismid.
- Tähtis on seostada avatud koordineerimismeetod uuendatud Lissaboni protsessiga. Komisjon ja liikmesriigid peavad looma sellist koostööd tagava asjakohase raamistiku ning välja töötama näitajad selle koostöö hindamiseks. Hinnata tuleb näiteks seda, mil määral jõuavad tööhõivevõimalused kõige suurema vaesusriskiga rühmadesse (töötud perekonnad, pikaajalised töötud, üksikvanemad, suured pered, riskirühma kuuluvad noored, rahvusvähemused, puudega inimesed) ning kuidas tööhõivet edendavad reformid neid mõjutavad.
- Sotsiaalse kaitse süsteem kui tervik vajab pikaajalist ja terviklikku lähenemist, mis keskendub jätkusuutlikkusele muuski kui ainult pensionide ja tervishoiu osas. Keskenduma peab ka süsteemide, poliitika ning rahastamismehhanismide tõhususe ja tulemuslikkuse järelevalve näitajatele, kulutuste jagamisele eri valdkondade vahel ning tasakaalu saavutamisele riiklike teenuste ja kodanike omavastutuse vahel.